

Vázsonyi Vilmos

Irta Kóbor Tamás.

Az ember nem tud tárgyiasan elmerülni egy megszünt élet értékelésében, mikor a halál kaszája közvetlenül közelében sujtott le. Megdöbbenésben, megrendülésben aligha szerepe van az önző riadalomnak is: egy évvel fiatalabb volt nálam, együtt kezdtük s ő befejezte. Vajjon nincs-e rajtam is a sor?

Vázsonyi Vilmos képét, a halálraélt és dolgozott ismerjük valamennyien. De most kétszeres világosságban, metszően tiszta körvonalozottságban magam előtt látom a fiatal, ahogy először megláttam. Bátyja és bátyám mérnöktársak voltak, így kerültem a lakásukba, valahol a Csengery-utcában. Sötétes kispolgári ebédlő magastámlájú diványán egy karsu fiu hasalt a könyve felett. Mikor bemutatkoztunk (már ismert az írásaimból, már ismertem első munkáját) két nagy világosan néző szem bámult rám, valami furcsa, csufondárosan csodálkozó kifejezéssel. Volt benne meglátás, megértés, kritika s végleges ítélet, mely aligha közelebb állt a kicsinyléshez, mint a bámulathoz. Mégsem volt bántó — mindenben keresztül hatott a jóság, melyet meg kellett érezni.

Aztán ment minden gyorsan, mint a taposómalom. Első könyve a negyvennyolcas függetlenségi politika fanatikus kultusza volt. Nem frázisokkal, hanem komoly, szédítően gazdag anyaggal megtámasztott történelmi jogász munkája. Ma furcsa, akkor természetes. A zsidó Vázsonyi volt a tulzó nacionalista elem. A meg nem alkuvó magyar függetlenségnek az utcára is kivonuló rajongója. Az ifjuság, mely ma megkövezte volna, akkor követte. Nem volt ebben semmi filozofizmus. A magyar ígét követték, nem a zsidó fiut, aki megragadó ékesszólással hirdette.

Aztán következett a többi. Az élet a maga realitásaival, melyeket a nemzeti gondolatnak magával kell ragadnia a magasba. Mind nehezebben megy, minél alaposabban ismerkedik meg az ifju az élet bajaival. S telik, mulik az idő — az ifju politikai felfedezései az ismeretlen világ-részt, melynek ismeretlen népfaj a lakója, a kisember. A kisember, a magyar város muzsikja, melynek kebeléből annyian vándoroltak ki a nagyember világába és egy sem tartotta fenn vele a kapcsolatot, mind Vázsonyi Vilmosig. S lón a függetlenségi rajongóból demokraták vezére, elnyűtt, gondok között életüket vonszó szegény emberek barátja, aki nem kicsinyli a bajokat, mert néhány garason lehet segíteni rajtok, hanem súlyosnak ismeri meg, éppen mert oly kevés kell segítségnek s nem adják meg. S bajból, szenvedésből eszmét gyur nekik teremő elmével s megtanítja őket, mekkora hatalom rakódhatik össze semmibevert senki összetevéséből. Rosszul ítélik meg, mikor a terézvárosi demokráciát gunyosan emlegetik és zsidó demokráciát gondolnak. A rajongás, mellyel Vázsonyit imádják, vakon követik, nem a zsidóé, hanem a pesti kispolgáré, aki benne találta meg megértőjét, védőjét, vezérét, tanítóját és költőjét.

És rosszul ítélik meg, akik keserű gunyját, sebző szarkazmusát, legfélelmetesebb fegyverét a politikus publicistának, faji sajtóságának tartják, melytől nem tud kitisztulni. Inkább francia, mint zsidó elemek ezek, de mindenütt érvényesülnek, ahol egy igen nagy igazság mögött igen kevés hatalom áll. A hatalom ellen az igazság csak élességgel küzdhet. Minden nemzet eszmei előcsatárjai ehhez a fegyverhez nyulnak s ezt tökéletesítik. S mesterei nemcsak a Heinék, Börnek, hanem a Voltairek is.

S nőtt az ő hatalma, amilyen mértékben megnőtt a kispolgárságé. S belekapcsolódott ez a kispolgárság az egyetemes nemzeti gondolatba, amilyen mértékben követte Vázsonyi Vilmost. Ne felejtjük el:

akkor az ideál az volt, hogy minél több magyar polgár vallja magát a magyar nemzet tagjának. Nyelvben, gondolatban, érzésben és történelmi haladásban ezzel a részletmunkálattal tette teljessé az egyetemes nemzeti eszme profétáinak a munkáit. Nem volt beszéde s nem hangzott el soha taps nélkül, amelyben Széchenyi, Kossuth és Eötvös József szellemét nem

idézte volna áhitattal eltelt hivei elé. Ezt a nagy, új tömeget nem magának foglalta le, csak összegyűjtötte és bevezette a nemzetet védő sáncokba.

Miniszter lett belőle, halálra keresett emigráns lett belőle. Gazdag ember nem lett belőle és boldog ember sem, mert nem lehet boldog, aki minden emberi jólesést feláldozott céljának s ezt a célt nem látja

elérkezettnek. Aki Vázsonyi Vilmost a tetteiben, írásaiban és beszédeiben akarja meglátni, nem látja meg. Én nem tudom elfelejteni az ifju Vázsonyinak meselató nagy szemét, melybe mint ifju beletekintettem. Az igazi Vázsonyi a tettei és nyilatkozatai mögött huzódik meg s néz továbbra is a magasba, a jövőbe, azzal a szemmel, mely első ábrándképét követte,

Kedden délután temetik Vázsonyi Vilmost a központi városháza udvaráról.

Szívvelhűdés ölte meg egy badeni szanatóriumban a magyar nemzeti demokraták vezérét. Általános megdöbbenést keltett a halál híre a parlamenti pártok körében. Autón hozzák haza a holttestét és a Központi Demokrata Körben fogják felravatalozni.

Zárva lesznek a boltok a temetés órájában a gyászmenet utvonalaán.

Döbbenetes szomorúság üli meg a fővárost már reggel óta, hogy elterjedt a szomorú hír: *Vázsonyi Vilmos Badenben reggel 7 órakor hirtelen elhunyt. Vázsonyi már esztendő óta súlyos beteg volt. Ezenként különböző gyógyhelyeket keresett föl, hogy gyógyulást találjon szívujára. A politikai életben való szereplése, a frankhamisítás nyomán támadt izgalmak az*

konstatáltak állapotában az orvosok, kezdett el a szanatórium hatalmas parkjában és Baden utcácskáján, a mellette fekvő gyönyörűséges Helenenthalban sétálni. Politikai táborának tagjai megható ragaszkodást tanúsítottak iránta s elhatározták, hogy fölvaltva mindig egy-egy hive fog vele együtt maradni Badenben. Az utolsó hetet Vázsonyi mellett Bálint

felesége levelét és elmondotta a legújabban íthton történeteket. Félégyig tartott Csergő beszélgetése Vázsonyival s azután mindketten aludni tértek. Csergő a szanatórium földszintjén kapott szobát, míg Vázsonyi az első emeleten lakott, közvetlen szomszédságában pedig Bálint Benő igazgató.

Ma reggel hét óra lehetett, amikor Bálint Benő felkelt, hogy lemenjen a szanatórium fürdőjébe. A szomszéd szobából hallotta Vázsonyi köhécselesét, de nem akarta zavarni, mert többször megtörtént, hogy Vázsonyin reggelenként köhögési inger vett erőt. Azt hitte, hogy majd újból elalszik és nyugodtan lement a fürdőbe.

Nem sokkal később a szanatórium egyik ápolónőre bekopogtatott Vázsonyihoz, hogy bevigye reggelijét.

Nem kapott választ, benyitott és ott látta az ágyon keresztibe fekvő betegét. Előbb szólott neki, azután hozzálépett, megérintette a kezét s rögtön észrevette, hogy baj történt, mert a kéz ugyan még meleg volt, de már élettelen.

Rögtön lerohant az ügyeletes Rechnitzer dr.-hoz, aki élesztési kísérletekkel próbálkozott, de már eredménytelenül. Ekkor pontosan negyednyolc óra volt. Rögtön értesítették a katasztrófáról Vázsonyi barátait, Csergő Hugó szerkesztőt, Bálint igazgatót, Ledermann Mór nagykereskedőt, aki szintén a szanatóriumnak lakója, akik felrohantak, de

az orvostól csak annyi felvilágosítást kaptak, hogy szívvelhűdés okozta percekkel előbb a halált.

Vázsonyi barátai rögtön intézkedtek, hogy a badeni hitközség a halottat részesítse a rituális elbánásban. Maga a hitközség elnöke sietett Vázsonyi Vilmos holttestéhez és elrendelte, hogy a holttestet a hitközség épületének dísztermébe vigyék, ott ravatalozzák fel és onnan kísérik majd el a vasúthoz, amely Budapestre szállítja. Az osztrák szövetségi vasutak igazgatósága értesülve Vázsonyi haláláról, a legnagyobb előzékenységgel megtett minden intézkedést, hogy a koporsó már hétfőn Budapesten lehessen. Gyönyörű érckoporsót rendeltek Vázsonyi számára, ebben viszik a badeni hitközség dísztermébe. A holttestet most a Guttenbrunn-szanatórium első emelet 4. számú szobájában, fehér lepellet letakarva fekszik. A leplet rózsák borítják el, amelyeket az ápolóapácák helyeztek oda kedves betegük szomorú kinüiása után.

Vázsonyi halálának híre Badenben percek alatt elterjedt és mindenütt nagy részvétet keltett, mert az egész városkában jól ismerték, hiszen Vázsonyi önkéntes emigrációja idejében hosszú hónapokon keresztül élt ott. Valóságos zarándoklás indult meg a halottasszoba felé. Bécsből is igen sokan érkeztek meg Badenbe, amikor Vázsonyi halálhíre ott ismeretessé vált.

A HALÁL HIRE A PARLAMENT FOLYOSÓJÁN.

Korán délelőtt két helyről érkezett meg Vázsonyi Vilmos halálának híre a parlament épületébe. Az egyik híradás egy bécsi telefonbeszélgetés volt, melyet dermedten hagyott abba a Béccsel beszélgető újságíró, amikor a bécsi szerkesztőségéből ezt kérdezték:

— *Hallotta-e már, hogy meghalt ma reggel Vázsonyi?*

Néhány perc és mindenki tudta. Ellenzéki, kormánypárti, szociáldemokrata és fajvédő képviselők egyaránt ijedten, leverten néztek egymásra. Dermedt kérdőjellel vált mindenki s az első szóra hiába kétkedtek még néhányan, nem sokára már a demokrata képviselők is megerősítették a hihetetlenül hangzó valóságot.

Benn a teremben, az elnöki emelvényen a nemzetgyűlés elnöke Apponyi Albert gróf születésének nyolcvanadik évfordulójáról mondott ünnepélyes megemlékezést s a padokban és a folyosókon leverten tudta már mindenki, hogy ma egy másik, egy szomorú elnöki bejelentés is következik.

Mindenki róla beszélt. Csoportokba verődve idézték legutóbbi szavait, a vele töltött órák eseményeit, barátai könnyes szemmel mutogatták Badenből írott jókedvű sorait.

Fábián Béla, Vázsonyi egyik legbizalmasabb barátja, a beszélgetésben sem tudott résztvenni. **Könnyes szemmel nézte a folyosó egyik sarkából**

első harcvonalba állították s ezek a rendkívüli hevesességi parlamenti csatározások, bizottsági ülésezések, de különösen az a brutális támadás, amely Vannay László és Molnár Ferenc volt tiszték részéről a Teréz-köruton érték, újból súlyosan betegé tették.

Orvosai tanácsára hat hét előtt elutazott Badenbe, hogy ott a Guttenbrunn-szanatóriumban kipihenje izgalmaikat és gyógyulást keressen heves szívántalmaira. Wenckebach professzor kezelte Vázsonyit, akinél *ütőérelmeszesedést és szívuját állapított meg. A professzor nagy nyugalomra intette Vázsonyit és kérte, hogy a politikai eseményekkel egyáltalán ne is törődjék. Amennyire csak lehetett, Vázsonyi ki is vonta magát a budapesti eseményekkel való foglalkozás elől és a kies Badenben teljesen visszavonultan élt. Jórészt ágyban töltötte idejét, csak az utóbbi hetekben, amikor javulást*

Benő budapesti részvénytársasági igazgató töltötte. Még tegnap délután ketten autón kirándultak a Helenenthalba, ahol most kezdődik az élet. Itt is penziók, nyári vendéglők, szállodák vannak, ahová nyaranta óriási közönség gyűl össze. Vázsonyi az erdőnél leszállott az autóról és gyönyörű időben, a ragyogóan tiszta erdei utakon sétálni kezdett, botjával rámutatott a ritkább virágokra, mindegyiknek megmondta magyar és latin nevét.

Az erdei séta után Vázsonyi Bálint igazgatóval visszatért a szanatóriumba. A közös étteremben megvacsorázott és azután a rendes esti társasággal lórumjátékba kezdett. Este kilenc óra felé Vázsonyi fölment a szobájába. Nem sokkal később érkezett meg Budapestről barátja, Csergő Hugó dr. hírlapíró, a demokraták lapjának, A Polgárnak szerkesztője. Nyomban fölment Vázsonyihoz, akinek átadta

Legmodernebb
számológépeket
és írva összeadó
(Könyvelőgépeket)
díjmentesen mutat be
Kovács A. és Társa
Budapest, V. ker., Nádor-utca 5. szám.
Telefon 34-96.